

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Skjøtselsplan for kystlynghei i Bjørsvika, Osen kommune, Trøndelag

NIBIO RAPPORT | VOL. 6 | NR. 144 | 2020

Pål Thorvaldsen¹ og Liv Guri Velle²

¹NIBIO/ Avdeling for kulturlandskap og biomangfold ² Møreforskning

TITTEL/TITLE

Skjøtselsplan for kystlynghei i Bjørsvika i Osen kommune, Trøndelag.

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Pål Thorvaldsen og Liv Guri Velle

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKTNR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
25.11.2020	6/144/2020	Åpen	52093	20/00901
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:	
978-82-17-02684-6	2464-1162	34	2	

OPPDRAAGSGIVER/EMPLOYER:

Fylkesmannen i Trøndelag

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Simon Heier

STIKKORD/KEYWORDS:

Kystlynghei, kulturlandskap

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Biologisk mangfold, kulturlandskap

SAMMENDRAG/SUMMARY:

Skjøtselsplanen gir faglige anbefalinger for restaurering og skjøtsel av naturtypen av den sterkt trua naturtypen kystlynghei i Bjørsvika på Hopen i Osen kommune. Den baserer seg på feltbefaring og intervjuer og er utviklet i samarbeid med grunneieren. Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en kort beskrivelse av naturtypen basert på faggrunnlaget for handlingsplan for naturtypen. Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokaliteten.

LAND/COUNTRY:

Norge

FYLKE/COUNTY:

Trøndelag

KOMMUNE/MUNICIPALITY:

Osen

STED/LOKALITET:

Bjørsvika

GODKJENT /APPROVED

Anders Nielsen

NAVN/NAME

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

Pål Thorvaldsen

NAVN/NAME

NIBIONORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Forord

Utarbeidelse av skjøtselsplanen for Bjørsvika i Osen kommune er utført på oppdrag fra Fylkesmannen i Trøndelag. Skjøtselsplanen gir faglige anbefalinger for restaurering og skjøtsel av naturtypen av den sterkt trua naturtypen kystlynghei. Den baserer seg på feltbefaring og intervjuer og er utviklet i samarbeid med grunneieren.

Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en kort beskrivelse av naturtypen basert på faggrunnlaget for handlingsplan for naturtypen. Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokaliteten.

Kapittel 5 gir en beskrivelse av de verdifulle naturtypene som inngår i lokaliteten. Den genererer i hovedsak informasjon rettet inn mot forvaltning, inkludert søkbare egenskaper for området i Miljødirektoratets naturbase. Veiledning for praktisk lyngsviing ligger i vedlegg 2. Dette er en veiledning som er utarbeidet og brukes ved lyngsviing av Statens Naturoppsyn.

Forfatterne takker grunneier Odin Dybsland og Fylkesmannen i Trøndelag ved Simon Heier for samarbeid i forbindelse med gjennomføring av arbeidet.

Tjøtta/ Ålesund, 19. november 2020.

Pål Thorvaldsen og Liv Guri Velle

Innhold

1	Generelt om kystlynghei.....	5
1.1	Ulike typer kystlynghei	5
1.2	Geografiske variasjoner av kystlynghei	6
2	Om Bjørsvika - naturgrunnlag og dagens drift	7
2.1	Kort områdebeskrivelse av Bjørsvika.....	7
2.2	Driftsbeskrivelse	9
3	Skjøtsel av Bjørsvika – planlagte tiltak	13
3.1	Generelt om skjøtsel av kystlynghei	13
3.2	Beiting og dyrehold i kystlynghei.....	13
3.3	Lyngsviing	15
3.4	Restaurering av kystlynghei.....	15
3.5	Mål for skjøtsel i Bjørsvika.....	17
3.6	Planlagte skjøtselstiltak i Bjørsvika.....	19
3.7	Oppfølging av skjøtelsplan	21
4	Mer informasjon.....	23
5	Detaljert beskrivelse av naturtypene på lokaliteten	24
6	Kilder.....	27
7	Bilder.....	28
8	Artsliste.....	34
	Vedlegg.....	35

1 Generelt om kystlynghei

Kystlynghei er en flere tusen år gammel naturtype som er dominert av røsslyng. Naturtypen har blitt til i de ytterste, oseaniske strøkene langs kysten der klimaet er så mildt at småfe har kunnet gå ute hele året, eller det meste av året. Om sommeren har også storfe beitet i lyngheia, og lyng ble slått til vinterfôr. For å skape godt beitegrunnlag ble lyngheiene svidd slik at det oppsto en mosaikk av gras- og urtevegetasjon (på nysvidde arealer) og lyngvegetasjon. Røsslyng er en vintergrønn dvergbusk som beites hele året, men er viktigst som fôrplante om seinhøsten og vinteren. Grasvegetasjonen er først og fremst vår- og sommerbeite, men særlig starr kan spille en viktig rolle vinterstid. Selv om det er mange trekk i driftsmåten som er relativt ensartet, varierer både bruken og utformingen av kystlyngheia fra sør til nord og fra øst til vest.

Røsslyng er ein viktig art i kystlyngheia

Kystlyngheiene har spilt en viktig rolle i ressursutnyttelsen langs kysten og utgjorde tidligere ca. 2 % av landarealet i Norge. De strekker seg fra Lofoten i Nordland til Kragerø i Telemark. Det er også lynghei på noen få øyer i ytre Oslofjord, bl.a. på Hvaler i Østfold. Lyngheidriften har gått sterkt tilbake i løpet av 1900-tallet. Når driften reduseres eller opphører, gror lyngheiene igjen. Også skogplanting, gjødsling, oppdyrking, nedbygging og nitrogennedfall utgjør trusler mot gjenværende arealer, og kystlynghei er nå en sterkt truet naturtype (Norderhaug & Johansen 2011). Tradisjonell drift med helårsbeiting, eller beiting store deler av året, og lyngsviing er en forutsetning for opprettholdelse av kystlynghei.

Naturtypen kystlynghei inngår i kystlandskapet i en mosaikk med en rekke andre naturtyper slik som semi-naturlig eng- og strandeng, strandberg og myr. Det norske kystlyngheilandskapet utgjør en del av et større lyngheilandskap som finnes langs atlanterkysten sør til Portugal. I Norge, som i resten av det europeiske kystlyngheiområdet er lyngheia på sterk tilbakegang. Norge har verdens nordligste kystlyngheier og dermed et spesielt ansvar for å ivareta disse. Variasjoner i miljøvariabler (kalkinnhold, uttøringsfare og vannmetning) danner grunnlag for en rekke grunntyper av kystlynghei, og variasjoner i bruk (lyngsviing og beiting) øker kompleksiteten i artssammensettingen og diversitet. Tiden etter lyngsviing kan deles inn i fire ulike faser; pionerfase, byggefase, moden fase og degenererende fase, og enkelte arter kobles spesifikt til noen av disse fasene. Nybrent kystlynghei med lyng i pionerfasen inneholder en del urter og gras, mens gammel lynghei (30-50 år) ofte er meget artsfattig og har et velutviklet mosedekke. Selv om lynghei generelt regnes som et relativt sett artsfattig økosystem er det totale biologiske mangfoldet knyttet til hele lyngheisyklusen betydelig. Som i de fleste andre semi-naturlige økosystemer øker også arts mangfoldet, spesielt av de skjøtselsavhengige artene, med kalkinnholdet i jorda (pH).

1.1 Ulike typer kystlynghei

Kunnskapen om variasjonen i kystlyngheivegetasjonen er under utvikling. Det nyeste systemet for beskrivelse av variasjonen i norsk natur, Natur i Norge (NiN), deler kystlynghei på grunnlag av kalkinnhold, uttøringsfare og vannmetning inn i tolv grunntyper: Kalkfattig bakli-hei, kalkfattig kystlynghei, kalkfattig tørr kystlynghei, kalkfattig fuktig kystlynghei, intermediær bakli-hei, intermediær kystlynghei, intermediær tørr kystlynghei, intermediær fuktig kystlynghei, svakt kalkrik

kystlynghei, svakt kalkrik tørr kystlynghei, sterkt kalkrik kystlynghei, sterkt kalkrik tørr kystlynghei (Halvorsen et al. 2015).

I tillegg til røsslyng er bl.a. blåbær, flekkmarihånd, tyttebær, krekling, smyle, kornstarr, tepperot og skrubbær vanlige arter i norske kystlyngheier. Kalkrik kystlynghei skiller seg fra den kalkfattige ved et høyere innslag av kalkrevende arter som flekkmure, blåstarr, reinrose, vill-lin, fjellfrøstjerne og orkideer. Bakliheier, som ofte er nord- og østvendte, gjerne i humide skråninger, har typiske arter som bjørnekam, revebjelle, ormetelg, blåbær og blokkebær. Kystlynghei med høy uttørkingsfare har gjerne arter som heigråmose, melbær, kveinarter, finnskjegg og gulaks. Kystlynghei med høy vannmetning skiller seg fra tørrere grunntyper ved et framtrædende innslag av fuktrevende arter og myrarter som klokkeling, blokkebær, rome og bjønnskjegg.

Nedenfor finner du en kort beskrivelse av karakteristiske trekk for kystlynghei i sør, vest og nord. For å ivareta det biologiske mangfoldet er det viktig å ivareta lyngheier som representerer variasjonen langs hele kysten i tillegg til variasjonen i lokale komplekse miljøvariabler.

1.2 Geografiske variasjoner av kystlynghei

Sør-Norge

Det meste av kystlyngheiene i sør er relativt tørr kystlynghei, fukthei er sjeldnere. I de sørlige heiene forekommer klokkesøte langs kysten fra Lindesnes til Stavanger. I sørhellende lyngheier på litt næringsrik grunn kan man finne en del andre urter som blodstorkenebb, fagerperikum, kystmaure og firtann. På Lista og Jæren finnes det fortsatt en meget spesiell lyngheitype: lynghei som er et suksesjonstrinn mellom marehalmdyne og skog. De domineres av røsslyng, krekling, krypvier, marehalm og sandstarr.

Vest-Norge

Kystlyngheiene i vest dvs. fra Rogaland til Møre og Romsdal, har størst utstrekning i vest-øst-retning og for hundre år siden gikk lyngheia her langt inn i fjordene. I dag dominerer imidlertid lyngheia først og fremst de ytterste øyene og de ytre fjordstrøkene. Her finnes arter med høye krav til fuktighet og lang vekstsesong. Klokkeling, som vokser i fuktigere områder enn røsslyng, er vanlig her, og purpurlyng, som er frostømfintlig, finnes i en smal stripe ytterst på kysten til Sunnmøre. En rekke arter med vestlig utbredelse i Norge har lyngheia her som sitt viktigste habitat, for eksempel vestlandsvikke, lyngøyentrøst, fagerperikum, heiblåfjær og kystmyrklegg. Artsmangfoldet synker fra vest mot øst på grunn av at de klart vestlige artene faller ut.

Midt- og Nord-Norge

Fra Trøndelag til Nordland, dominerer fukthei på grunn av mye nedbør og lav temperatur. Torvdybden kan være flere desimeter og overgangen mot myr er glidende. Krekling blir et stadig vanligere innslag nordover og kan bli mer dominerende enn røsslyngen. Siden den har lavere beiteverdi kan det skape problemer i områder med vinterbeiting. Slåttestarr og torvull er også vanlige. Fra Sunnmøre og nordover minker innslaget av vestlige arter, mens innslaget av nordlige arter og fjellarter øker, som for eksempel dvergbjørk, rypebær og molte. Tørrhei (høy uttøringsfare og lav vannmetning) kan forekomme i sørhellinger og på arealer med skrint jordsmonn. Her øker andelen av urter og gras som tepperot, engkvein og rødsvingel, og melbær er et karakteristisk innslag. Den norske kysten domineres av fattige bergarter, men nordover finnes det innslag av kalkrike bergarter som gir rik hei med innslag av kalkrevende arter. Også på skjellsand kan det utvikles slik rik hei.

2 Om Bjørsvika - naturgrunnlag og dagens drift

2.1 Kort områdebeskrivelse av Bjørsvika

Kystlyngheia “Høgsfjellet” er utmark som i dag holdes i hevd av gården Bjørsvika med gnr. 11, bnr. 2. Området ligger ytterst på Hpoen i Osen kommune. Området domineres av naturtypen kystlynghei, som i dag er kategorisert som en sterkt truet naturtype i Norsk rødliste for naturtyper (Hovstad et al, 2018). Den største trusselen for kystlynghei i Norge er opphør i bruk. Det er derfor svært positivt at bruken har blitt gjenopptatt i Bjørsvika.

Kystlyngheia på Høgsfjellet kategoriseres som T34-2 «Kalkfattig kystlynghei». Lyngheia ligger på fattig berggrunn, dominert av migmatittgneis, granittisk til granodiorittisk sammensetning. Kystlyngheia har en nokså høy prosentandel av berg i dagen. Bioklimatisk ligger Bjørsvika i sørboreal vegetasjonssone og i klart oseanisk seksjon (O2) (Moen, 1998).

Kystlyngheia har flere typiske arter for kalkfattig utforming, slik som røsslyng, blokkebær, tyttebær, krekling, torvull, engkvein, heigråmose, kransmoser og etasjemose. Det har blitt plantet sitkagran, berg- og buskfuru i området. I 2011 begynte man å ta bort sitkagran, og nå er snart denne arten under kontroll i kystlyngheia. Det neste planlagte trinnet, er å ta bort berg- og buskfuru. Det er positivt at fremmedartene blir tatt bort, da de har et høyt invasjonspotensial i kystlyngheia (Artsdatabanken 2018).

Området hadde drift frem til 1992, da det kom et opphør i bruken. I 2011 ble ny drift satt i gang igjen, og et arbeid med å fjerne fremmedarter som sitkagran, berg- og buskfuru ble satt i gang, i tillegg til at det ble startet med helårsbeiting med gammelnorsk sau. I 2011 ble det startet opp med fem sau og to lam, og antall dyr har gradvis blitt tilpasset til dagens nivå, som fremstår som passelig.

Vegetasjonen bærer preg av at noe høyere beitepress i områdene i nærheten av gårdsbygning hvor vinterfôring foregår. Under befaring og kartlegging i felt sommeren 2020, ble det registrert en del tørkeskadet røsslyng etter vintertørken i 2014, og i tillegg var det tegn på at en del røsslyng hadde gått ut.

Figur 1. Kart som viser lokaliteten planområdet. Naturbeitemark, myr og skog er skilt ut som egne naturtyper. (Flyfoto fra Norge i Bilder: www.norgebilder.no).

Figur 2. Flyfoto som viser det samme området i 15.07.1972. Som det går frem er skog og kratt stort sett fraværende i hele planområdet med unntak av den gamle bjørkeskogen i Hushallen og noe spredt furu der det i dag er stor furu. Sitkagran er plantet og så vidt synlig langs dyrkamarka ved Hestmyra mens den enda ikke er plantet på den vesle slåttemarksteigen i Ytre Grønvika (nederst til høyre i bildet). (Flyfoto fra Norge i Bilder: www.norgeibilder.no).

2.2 Driftsbeskrivelse

Dato for utarbeiding av driftsbeskrivelse:

Befaring i felt og intervju med grunneier, 8.8.2020. Utarbeiding av skjøtselsplan, oktober 2020.

Beskriv dagens beite (ev. tegn inn på kart):

Det går om lag 20 gammelnorsk sau på vinterbeite i Bjørsvika. På sommertid doubles tallet til 40. Basert på slaktevekter på lam og avbeitet vegetasjon, ser dette ut til å være et moderat beitetrykk. Det er noe mer avbeita vegetasjon i områdene i nærheten av driftsbygningen, sammenlignet med områdene lengst unna. I dag ligger gjennomsnittlige slaktevekter hos lam på ca 11-12 kg, mens voksne dyr har en slaktevekt på mellom 16-17 kg.

Det har gått ut en del røsslyng fra beiteområdet, trolig som følge av tørke og dårlig naturlig gjenvekst.

Ettersom det er sparsomt med røsslyng hvor dyra oppholder seg mest, slik som på høydedrag og i nærområdene til gården, er det viktig at man følger med på slaktevektene og hvordan disse utvikler seg. Reduseres de, må beitetrykket tas noe ned frem til at røsslyng får bedre gjenvekst. Fremhold av fri tilgang til høy på vinterstid er en god strategi for å ta ned beitetrykket mens røsslyngen etablerer seg på nytt.

Ettersom det er noe rovdyrplage i området, hvor både rev og gaupe i perioder kan komme, tilpasses driften deretter. Da tas sau med lam inn på innmarksarealene, som man har tilsyn med fra husene. Er gaupa nærgående, tar man dyrene inn i fjøset.

Hvor mange dyr beiter på de ulike beiteområdene:

Dyra har tilgang til hele kystlyngheia, uten inndelinger i delområder. I perioder ved lamming og ved rovdyr i området, kan dyrene settes inn på innmarksarealene, slik at man har god oversikt over dyrene.

Beskriv nåværende opplegg for sviing (Hva har du svidd, når ble det svidd, ev. tegn inn på kart):

Det har ikke vært praktisert lyngsviing i Bjørsvika de siste tiåra. Etter tørkeskadene på røsslyng etter vinteren 2014, har død lyng blitt fjernet mekanisk og ikke ved ild. Det anbefales at små områder brennes, for å se om frøspirer fra røsslyng kommer frem. Dette er særlig interessant i de einerdominerte områdene.

Har du gjort andre skjøtselstiltak enn beiting og sviing:

Det har vært gjort en rekke viktige skjøtselstiltak i Bjørsvika. Det har både blitt fjernet leplantinger av sitkagran, og en rekke busk- og bergfuru. Disse ble plantet på 60-tallet, og har begynt å spre seg utover i kystlyngheia. Planen er å fjerne frøkilder fra området, og å ta ut individer som har spredt seg. I tillegg så har en begynt å restaurere gamle dreneringsgrøfter, slik at semi-naturlig eng skal ha engpreg, fremfor fremvekst av kransmoser.

Vet du hvordan området har vært skjøttet tidligere (beiting, lyngslått, sviing eller annet)?

Området var beite for norsk hvit sau på sommerbeite frem til 1992. Da ble det et opphør i beitebruken frem til 2011, før restaureringstiltak og beitebruk i form av gammelnorsk sau på helårsbeite ble satt i gang.

Er det noe med dagens skjøtsel (antall dyr, kvalitet på beiteområdene) du mener bør endres?

Beitetrykket oppfattes som moderat, og følger også anbefalinger fra Mattilsynet. Det er ønskelig å holde frem med dette beitetrykket, og det legges opp til at sauen får tilgang til høy på vinteren ettersom det er mye røsslyng som har gått ut som følge av vintertørken i 2014.

Må skjøtselen ta spesielle hensyn i området (sjeldne arter, hekkende rovfugler, andre hekkende fugler, problemarter, kulturminner, vern etc.)?

Det finnes noen rester av murer til torvbuer innenfor beiteområdet, og her har man fjernet skog og busker som vokste rundt disse, slik at røtter ikke skal ødelegge det som er igjen av murer. Ved driftsbygningen finnes det steingarder og oppmurte veger som holdes vedlike. Det ble ikke observert noen sjeldne arter innen floraen ved befaring, men det ble observert bergrisk, og denne fuglearten er nær truet. Det er gaupe i området.

Beskriv rutiner for tilsyn og sanking:

Det utføres jevnlig tilsyn med dyra, hyppigere enn en gang per uke, og det er flere i familien som følger med på dyrene. Sankingen er enkel, da dyrene i stor grad er vant til folk, og kommer når de lokkes på. Dyrene sankes og samles før lamming i april. De merkes, klippes, holdvurderes og får snylterbehandling om våren. Dyrene sankes også om høsten for ny vurdering, medisinerings og sortering i forhold til slakting. Dyrene behandles for innvortes snyltere, men ikke flått. Dette vurderes løpende år for år.

Beskriv tilgang til ly på beite:

Det er flere steder med godt naturlig ly på beite. I tillegg har dyra muligheten til å gå inn i fjøset. De foretrekker å være på beite og bruke lys som finnes her.

Beskriv rutiner for eventuell nødfôring og plassering av fôrplass:

Det er rikelig med tilgang til fôr på vintertid. Innmarksarealene på gården blir slått, og det lages tørrhøy. Dette blir brukt til fôr gjennom vinteren, og dyrene kan forsyne seg i perioder etter appetitt.

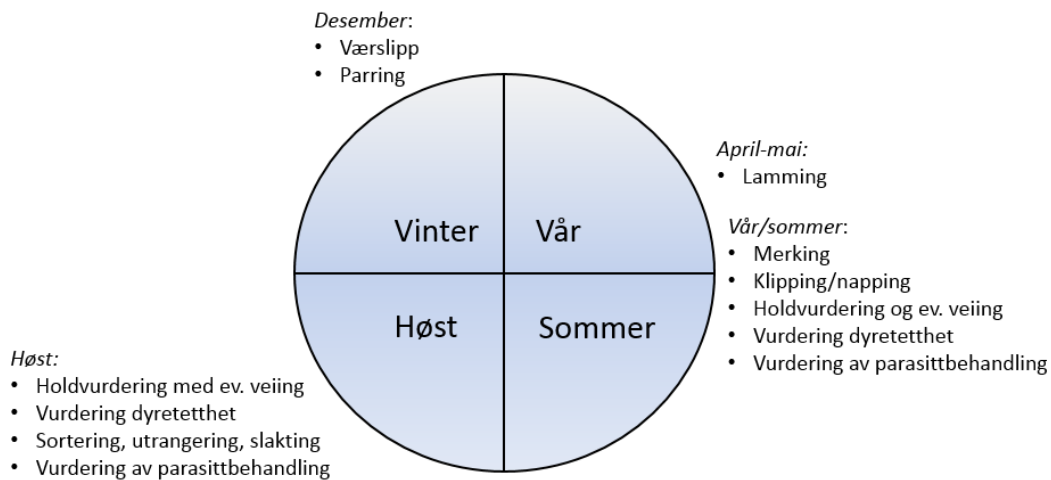
Beskriv vanntilgang til dyra på beite:

Det finnes vanntilgang på beitet i søkk og torvtak. I tillegg er det vanntilgang ved driftsbygningen. Skulle det bli kaldt om vinteren, er det mulig for dyra å få temperert vann ved fjøset.

Relevante tillatelser fra Mattilsynet (for eksempel dispensasjon til «utegang uten tjenlig oppholdsrom»):

Drifta skjer etter tillatelse fra Mattilsynet.

Driften gjennom året – legg til aktiviteter:

April-mai: Dyrene samles i god tid før lamming på innmarksareal som grunneier lett kan holde daglig tilsyn med. Dyrene kan også være her om det blir perioder med rovdyrplage (rev og gaupe).

Vår og sommer: Det utføres holdvurdering og vurdering av tenner på eldre dyr etter klipping på forsommeren. Dette skjer samtidig med medisinerings. Snyltermedisinerings skjer i samråd med veterinær, og middel endres jevnlig for å unngå resistens.

Høst: Dyrene samles og det vurderes hvilke dyr som skal gå videre i flokken og hvilke dyr som skal slaktes. Det jobbes for å få en fin vekslings av gode eksemplere av gammelnorsk sau i flokken.

Vinter: Det sleppes på ny vær for å unngå innavl, og vær hentes fra ulike steder for å sikre variasjon i genmaterialet.

Det er flere familiemedlemmer som deltar i tilsyn av flokken, som er oftere enn ukentlig. Flokken er vant til folk, og kommer når de lokkes på.

Har dere ønsker eller mål for de neste 3-5 år som det skal tas hensyn til?

Det er ønskelig å få kontroll over spredningen av fremmedarter i området. Etter hvert som en får kontroll over sitkagrana, vil man fortsette ytterligere med busk- og bergfuru.

Andre kommentarer:

3 Skjøtsel av Bjørsvika – planlagte tiltak

3.1 Generelt om skjøtsel av kystlynghei

Kystlyngheiene er skapt ved rydding av skog, lyngsviing, beiting og lyngslått. De har utviklet seg gjennom gjensidig påvirkning mellom lynghei og beiting, først og fremst med gammelnorsk sau, men også med geit og sommerbeiting med storfe. Helårsbeite med gammelnorsk sau ansees som den viktigste driftsmåten for å ta vare på kystlynghei. Ved innsiktsfull drift kan en også skjøtte kystlynghei ved beiting med spælsau, norsk kvit sau eller andre saueraser fra tidlig vår til sein høst, og tidvis vinterbeiting kombinert med tilleggsfôring når forholdene tilsier det. Storfe som kviger, sinkyr (kyr i tørrperioden), ammekyr med kalv samt kastrater kan beite i kystlynghei om sommeren når det inngår strandeng eller andre arealer med gras- og halvgras i tilstrekkelig omfang i beiteområdet som helhet.

3.2 Beiting og dyrehold i kystlynghei

Beiting er viktig for ivaretagelsen av kystlyngheiene, og i snøfattige og vintermilde kyststrøk med kystlynghei finner man former for utegangerdrift. Hold av dyr, uansett driftsform, krever at man følger tilhørende regelverk, se www.lovdata.no. Utegangerdrift er omtalt spesifikt flere steder i regelverket, med både egne tilpasninger og med dispensasjoner fra hovedregelverket mot at enkelte vilkår holdes. Av viktige regelverk å sette seg inn i, kan man trekke frem: «Lov om dyrevelferd» (Dyrevernova), «Forskrift om velferd for småfe», «Forskrift om velferd for produksjonsdyr», «Forskrift om merking, registrering og rapportering av småfe» og «Forskrift om bekjempelse av dyresjukdommer». Dispensasjon om «utegang uten tjenlig oppholdsrom» krever tillatelse fra Mattilsynet.

For å kunne tilpasse dyretallet til beitegrunnet, må beitegrunnet vurderes. Beitegrunnet påvirkes av variasjoner i både naturforhold og hevd, og må derfor vurderes for hvert enkelt beite. Ofte inngår det flere naturtyper i det samlede kystlandskapet som beites, noe som også bør tas inn i den totale vurderingen av dyretallet. Dette kan være strandenger som er gode vår- og sommerbeiter, eller myr som kan ha viktige halvgress og starr utover høst og vinter. Kystlynghei i god hevd utgjør gode beiter, og inneholder helst vekslinger av røsslyng i både pionerfase, byggefase og moden fase. Dette gjør at beitedyrene kan veksle mellom røsslyngplanter av ulik alder og høyde. Beitekvaliteten til røsslyngen varierer med alder, og særlig gammel, forvêdet og skadet røsslyng forringer beitene mye. En del kystlyngheier finnes i vekslinger med mye bart berg, mens andre lyngheier danner tette tepper hvor røsslyngen har et høyt dekke. Både dekning og kvalitet på røsslyng tas med i beregningen av dyretall per arealenheter.

I «Forskriften om velferd for småfe», omtales utegangerdrift spesielt, og i § 18 «Unntak fra kravet om tjenlig oppholdsrom – utedrift», kan oppsummeres i følgende viktige punkt:

- 1) *Dyretallet skal tilpasses beitegrunnet.*
- 2) *Eier eller annen med ansvar for dyrene skal ha mulighet til raskt å skaffe tilstrekkelig og egnet fôr i tilfelle situasjoner der beitet ikke gir tilstrekkelig næring.*
- 3) *Det skal etableres fôringsplass som gjør det mulig å fôre dyrene på en god måte.*
- 4) *Terreng og vegetasjon skal gi tilstrekkelig ly, og dyrene skal ha beskyttende ullfell i kalde årstider.*
- 5) *Det skal etableres innhengning som gjør det mulig å samle dyrene.*
- 6) *Dyrene skal samles når det er nødvendig av dyrevernmessige hensyn, og minimum vår og høst for kontroll, merking, napping og klipping av ull, nødvendig parasittbehandling, o.l.*
- 7) *Paring skal skje slik at lamming og kjeing kan forekomme når beite- og klimaforhold er gunstige.*

Gode vinterbeiter er nødvendig for et godt dyrehold. Nøkkelarten røsslyng inngår i beitegrunnet gjennom hele året, men er viktigst utover høsten og vinteren, da omfanget av andre beiteplanter reduseres. Selv om røsslyng er den viktigste vinterbeiteplanta, er tilgang på starr og gras som dyra finner innimellom lyngen betydningsfull for det samlede næringsopptaket om vinteren. Småfe på utmarksbeite skal etter regelverket ha tilsyn minst en gang per uke i områder uten særskilt risiko. Ved mistanke om økt fare må tilsynet intensiveres slik at forhold som kan medføre dårlig velferd, syke, skadde og avmagrede dyr, oppdages så tidlig som råd er. Det er en forutsetning at beitelokalitetene gir muligheter for å komme til med nødfôr, også i perioder med dårlig vær. Beitene må ha tilstrekkelig ferskvannstilgang gjennom hele året. Det må planlegges løsninger for mulig vannmangel, både sommer som vinter.

Gammelnorsk sau og andre husdyrslag

Gammelnorsk sau (ofte kalt villsau) er mye brukt i utegangerdrift i kystlynghei, ettersom det er en hardfør, lett sau som er tilpasset helårsbeiting hvor det er vilkår for det. Under de riktige kombinasjoner av milde vintre, tilstrekkelig med areal og velskjøttede kystlyngheier, greier gimrer og voksne sauer av gammelnorsk sau seg vanligvis tilfredsstillende gjennom vinteren. Paring skal skje slik at lamming om våren ikke starter før beitegraset er kommet i vekst slik at sauene finner næringsrikt fôr til produksjon av melk. Kommer det tungt snøfall som blir liggende, og som gjør det vanskelig for sauene å få tak i tilstrekkelig fôr, må en straks sette inn tiltak med tilleggsfôring og om nødvendig hente dyrene i hus og/eller innhegning med ly for nødvendig oppfølging.

Innholdet av protein i beiteplantene gjennom vinteren er gjerne noe knapt. Gammelnorsk sau kan i noen grad tære litt på kroppsreserver gjennom vinteren. Dyrene må da ha fått bygd opp kroppsreserver gjennom sommer, høst og førjulsvinter.

Dersom lammene fra sau i kystlynghei ikke har nådd tilfredsstillende slaktevekt, kjøttsetting og fettinnhold ved tidspunktet for høstslaktning må man gjøre tilpasninger. Disse lammene som ikke er slaktemodne må da overvintres på en måte som sikrer tilstrekkelig fôrtilgang og god dyrevelferd. Små sauelam må ikke gå sammen med vær slik at de kan bli paret, da drektighet krever svært mye og setter individet tilbake i utvikling, og kan være i strid med kravet om godt dyrehold. Produksjonsmessig er det heller ikke noen god løsning at utegangersau lammer årsgamle, da en lett kan komme inn i en vond sirkel med seinere lamming og dermed små lam om høsten.

Vanlig norsk kvit sau og andre norske langhalet raser med regional utvikling og tilpassing (steigar, cheviot, ryggja), spælsau og eventuelt andre saueraser kan også beite i kystlynghei lenge utover høsten der det er vilkår for det, og i deler av vinteren når det blir kombinert med innefôring som sikrer dyra tilstrekkelig med energi og protein. Driftsmåten som kombinerer utegangerdrift og innefôring er lite brukt i dag sammenlignet med tidligere, men er fortsatt i bruk m.a. i området ved Lindesnes i Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og enkelte steder videre nordover langs kysten. Beiting med de langhala sauerasene eller spælsau i kystlynghei gjennom sommeren vil ofte gi mindre tilvekst på lamma enn annet utmarks- eller fjellbeite. Mengdeinnslaget av gras og urter er viktig, det gjelder å få en god start på tilveksten hos lamma fra våren av, og at tilveksten ikke stagnerer og blir for lav når en kommer utover sommeren og seinsommeren. Ved større innslag av strandeng i tilknytning til kystlynghei, kan beitet være tilfredsstillende som sommerbeite både til tyngre saueraser og stedvis til storfe (sinkyr,

Gammelnorsk sau er godt tilpassa beiting i kystlynghei.

kviger, kastrater, ammekyr). Naturtypen strandeng er det generelt mer av på deler av Trøndelagskysten og særlig i Nordland (Helgelandskysten) enn hva som er tilfelle på Vestlandet.

3.3 Lyngsviing

Lyngsviing er avgjørende både for opprettholdelse av ønsket artsinnhold i lyngheiene og det biologiske mangfoldet, og for sikring av godt og tilstrekkelig beitegrunnlag. Det er derfor viktig å planlegge lyngsviingen for flere år framover slik at man til enhver tid har den mosaikk av grasarealer og lyngarealer av forskjellig alder som er ønskelig. Ved planleggingen av avsviingen må man også ta hensyn til spesielle verdier knyttet til området, slik som fugl, kulturminner, landskapsestetikk og eventuelle erosjonsproblemer. Det er viktig å orientere seg om hvilke verdier som finnes i området gjennom f. eks forvaltningsorgan som kommunen, fylkeskommunen, Fylkesmannen eller Miljødirektoratet/Statens Naturoppsyn, og tilpasse den planlagte skjøtselen til disse verdiene.

Lyngsviing er ei vanleg skjøtselsform i kystlynghei.

Når det gjelder lyngsviing, er de generelle rådene at avsviingsflatene ikke skal være for store. Med store avsviingsområder minker det biologiske mangfoldet og sauen får vanskeligere for å finne godt fôr i tilstrekkelige mengder til enhver tid. For lammenes tilvekst er det spesielt viktig at det finnes lett tilgjengelige grasarealer fra våren og utover sommeren. Lyngsviingsarbeidet blir imidlertid mer arbeidskrevende når avsviingsarealene er små så det gjelder å finne en passe balanse.

I denne sammenheng er det viktig å kunne vurdere og bestemme hvor lang tid det skal gå mellom hver gang man svir av samme område dvs. hvilken rotasjonsperiode lyngheivegetasjonen skal ha. Utviklingen av røsslyngplanten går gjennom flere faser, fra pionerfase til byggefase og videre til moden fase. Fôrproduksjonen er høyest i tidlig byggefase. Når lyngen begynner å bli gammel ("moden") dvs. vanligvis når den har blitt 20-30 cm høy, brenner man på nytt. Hvor lang tid det tar varierer med klima, lokale vokseforhold og beitetrykk, men man regner med 8-20 år. Siden utviklingen av røsslyngen kan variere så mye er det viktig at man lager individuelle skjøtselsplaner som tar hensyn både til røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing. Eksempler på problemarter er einstape, sitkagran, rynkerose og tistler.

Selve avsviingsarbeidet må også planlegges nøye med hensyn til hvor ilden skal starte og avsluttes. Myr- og vannkanter kan være naturlige avslutningslinjer, men det hender at man må lage branngater (5-6 m) for å sikre en god avslutning. Man må sørge for å ha brannsløkkingsutstyr tilgjengelig og man må varsle brannvesenet på forhånd. Naboer bør også varsles. Det er viktig å være mange nok for å sikre at man kan styre brannen. Brenning må bare gjennomføres under gunstige værforhold og med tele eller fuktig jord, dvs. i perioden fra sein høst til tidlig vår. Hvis man ikke selv har erfaring med lyngsviing, bør man få hjelp fra noen med erfaring, i hvert fall første gangen.

3.4 Restaurering av kystlynghei

I gammel lynghei dvs. lynghei som ikke har vært brent på lenge, kan det være et kraftig oppslag av busker og trær. Hvis lyngheia skal tas i bruk igjen bør dette ryddes før man brenner på nytt. Noe bjørk, rogn og ulike vierarter bør imidlertid settes igjen fordi det kan være viktig "tilskuddsfôr" for sauen. I gammel lynghei er det mer mose og lav i bunnsjiktet enn i lynghei som har vært i kontinuerlig drift. Det kan forårsake seinere regenerering av vegetasjonen etter sviing. I tillegg kan gammel lyng ha

vanskeligere for å sette rotskudd, noe som også forsinker regenereringen. Selv om regenereringen i gammel røsslyng går seint etter første sviing, kan det gå raskere ved ny sviing. Det beste resultatet oppnås imidlertid i områder som ikke er for gjengrodde.

Figur 3. Forslag til svikart for planområdet. Skravert med blått foreslås å gis første prioritet for lyngsviing, andre prioritet i hvit skravering og tredjeprioritet i grønn skravering. Områder markert med rødt må ryddes for kratt og fremmedarter før sviing før de deretter gis prioritering fremfor andre områder.

3.5 Mål for skjøtsel i Bjørsvika

SKJØTSELSPLAN			
Dato utarbeiding av skjøtelsesplan: 4.11.2020			
Dato befaring: 8.8.2020			
Dato samtale med grunneier/bruker: 8.8.2020			
Utformet av: Pål Thorvaldsen og Liv Guri Velle		Firma: NIBIO og MØREFORSKING	
UTM sone: 33	Nord: 64.35469°N	Øst: 10.49086°Ø	Gnr./Bnr.: Gnr. 11, Bnr. 2 (Odin Dybsland)
Areal (nåværende): 395 daa		Areal (etter evt. restaurering): 395 daa	
Del av verneområde: Ingen vern		Hvilket vern:	
Finnes det særskilte skjøtselshensyn i området, hvilke: Nei			

MÅL

Hovedmål for lokaliteten:

Ivareta kystlyngheia i Bjørsvika gjennom bærekraftig bruk med helårsbeiting, lyngsviing og rydding av busker og kratt, slik at naturtypen beholder sine karakteristiske og verdifulle verdier, og samtidig gir gode vilkår for produksjon av mat.

Konkrete delmål:

Få tilbake mer røsslyng i enkelte av de mest beita områda.

Holde frem arbeidet med å ta ut fremmedarter fra kystlyngheia.

Ev. spesifikke mål for delområde(r):

Området behandles under ett, uten inndeling i delområder.

Tilstandsmål arter:

Det er et mål om å få tilbake mer vital røsslyng innenfor beiteområdet. Røsslyngen fikk store tørkeskader vinteren 2014, og stedvis er denne røsslyngen nå død og delvis forvitret bort eller fjernet mekanisk. Det registreres lav grad av gjenvekst av røsslyng under den tørkeskadede lyngen. Dette kan skyldes flere årsaker, både at det har kommet opp få frøspirer fra røsslyng, og at det som har kommet opp enten har blitt beitet bort av sauene eller har tørket ut på nytt som følge av sommertørke.

Ettersom en ikke har forsøkt med lyngsviing etter tørke, kjenner man heller ikke til om dette ville ha vært en mer effektiv metode for å re-etablere røsslyng i området. Det anbefales derfor å svi noen små områder med lyng og einer, for så å følge med på om det er røsslyngspirer som reetablerer seg. Det er en del røsslyng i områdene utenfor beitet, så det ventes at det er gode frøkilder i området, i tillegg til det som finnes av frø i frøbanken.

Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:

Uttaket av fremmedarter av sitkagran, berg- og buskfuru holder frem. Fokuset her ligger på individer med stor frøsetting, slik at frøkildene reduseres. Det er svært viktig at sitkagran stubbes lavt for å unngå at den skyter mye skudd fra stammen eller fra lavtliggende greiner. Greiner og hogstavfall fjernes ved hjelp av brenning på faste bålplasser, hvor det blir lite skade på lyngheien.

3.6 Planlagte skjøtselstiltak i Bjørsvika

3.6.1.1 Beiterelaterte tiltak

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak, beiting:

Dagens beitetrykk går fra ca 20 dyr høsten til om lag 40 dyr etter lamming om våren. Det anbefales at antall dyr holdes på samme nivå som under dagens forhold. Beitetrykket anslås å være moderat til høyt. Det er viktig at man følger opp tilveksten til dyra gjennom holdvurderinger, samt slaktevekter hos lam og vokse dyr. Dette fordi en del røsslyng har gått ut etter vintertørken i 2014, og røsslyng er en viktig beiteressurs på vintertid for dyra. Det anbefales at man forsetter å gi høy til dyra på vintertid, til røsslyng på nytt etablerer seg skikkelig på beitet igjen.

Det er noen områder med semi-naturlig eng som inngår som del av det samlede beitearealet. Det er viktig for beitedyra at disse arealene er i god stand, og at man holder frem med beitepussing eller slått av tuene som vokser frem etter hvert på beitet. Det anbefales at det kjøpes inn en lett slåmaskin for å hjelpe seg med dette arbeidet. Vekslingene mellom grasdominerte- og lyngdominerte områder er viktig for den samlede beiteverdien på lyngheilandskapet.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak beiting og tilrettelegging for beiting:			
Fremhold med utegangerdrift	Årlig	XX daa	
Utstyrskrav knyttet til beiting og tilrettelegging for beiting:			
Slåmaskin			

3.6.1.2 Planer for sviing

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak med sviing:

Så langt har det ikke vært praktisert sviing i Bjørsvika etter at driften ble gjenopptatt. Det anbefales å svi av noen prøveflater, gjerne i størrelse fra 5x5 meter og opp til 60x60 meter (mellom 1-2 daa). Formålet er å se om ild kan stimulere etablering og ny vekst av røsslyng i området.

I Bjørsvika anbefaler vi at man svir bort små områder som domineres av lyng og einer. Vi anbefaler at man svir av slike flekker med vegetasjon enkeltvis i første omgang, for så å følge med på hva slags vegetasjon som etablerer seg på sviflatene. Det forventes det kommer opp en rekke urter og gress, samt små spirer av røsslyng. I lynghei i Trøndelag, etablerer røsslyngen seg ved hjelp av frøspirer etter brann.

De første frøspirene bruker å dukke opp allerede påfølgende seinsommer/høst etter sviing om vinteren. De er da 1-2 mm høye og gjerne mange (fra 10-100 per m²). Røsslyng har en svært stor frøproduksjon, og frøene overlever i lang tid i frøbanken. De trigges til spiring etter brann av røykmolekyl og kjemiske forbindelser fra kullet, og som regel kommer de fleste spirene de første 2-3 årene etter brannen.

Dersom ild gir god effekt på gjenvekst av vegetasjon anbefales det at man brenner noen litt større flater i årene som kommer (2023-2025), disse kan ligge på mellom 1-5 daa. Det er viktig at det ryddes gode branngater for det svis, og at grunneier får delta på et kurs i lyngsviing i regionen. Se figur 3 for foreslått område å komme i gang med lyngsviing.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak sviing:			
Komme i gang med å svi små prøveflater på ca 1-2 daa	2021-2022	5 daa per år	
Svi noen større lyngheiflater (1-5 daa)	2023-2025	5-10 daa per år	
Utstysrbehov knyttet til sviing:			
Det anbefales at grunneier får delta på kurs i lyngsviing.			
Nødvendig utstyr for lyngsviing: 2 gassbrennere, 2-4 brannvifter.			

3.6.1.3 Planlagte restaureringstiltak

Beskrivelse av planlagte restaureringstiltak:

I Bjørsvika er man godt i gang med restaureringstiltak av kystlynghei knyttet til fjerning av fremmedarter som sitkagran, busk- og bergfuru. Trær har blitt saget ned, og greiner har blitt brent på utvalgte bålplasser som gjør lite skade på vegetasjonen. I det videre arbeidet som kommer til å inkludere fjerning av enkeltrær som er spredt i terrenget, anbefales det at man også vurderer å benytte seg av fliskutter for å få bort greiner.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Spesifikke restaureringstiltak:			
Fjerning av sitkagran	2020-2022		
Fjerning av busk- og bergfuru	2022-2025		
Fjerning av tistel	Løpende		
Utstysrbehov knyttet til rydding/slått/fjerning av problemarter: Fliskutter			

3.6.1.4 Andre planlagte skjøtselstiltak

ANDRE AKTUELLE SKJØTSELSTILTAK
Beskrivelse av andre tiltak, ut over restaurering, sviing og beiting. Ingen.

3.7 Oppfølging av skjøtelsesplan

OPPFØLGING
Skjøtelsesplanen skal evalueres innen 5 år: Det anbefales at skjøtelsesplanen revideres innen 2025.
Behov for registrering av spesifikke naturtyper og/eller artsgrupper: <ul style="list-style-type: none"> • Mulig behov for registrering av kulturminner – knyttet til torvbuer. • Lokaliteten har en del mindre kløfter, grotter og grov ur som kan inneholde biologiske verdier. • En del gammel bjørk i ura har rik epifyttvegetasjon.

Nylig gjennomførte eller påbegynte tiltak som er finansiert:

Ingen. Restaureringstiltakene knyttet til fjerning av fremmedarter er finansiert i sin helhet av grunneier.

ANSVAR**Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtselsplanen:**

Odin Dybsland

4 Mer informasjon

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se: **Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker** som finnes på DNS hjemmesider: <http://www.dirnat.no/content/1916/>

Annen aktuell litteratur:

- Buer, H. 2011. Villsauboka. Selja Forlag, Florø.
- Haaland, S. 2002. Fem tusen år med flammer; det europeiske lyngheilandskapet. Vigmostad & Bjørke.
- Halvorsen, R., Bryn, A., Erikstad, L. & Lindgaard, A. 2015. Natur i Norge - NiN. Artsdatabanken, Trondheim (<http://www.artsdatabanken.no/nin>).
- Halvorsen, R., medarbeidere og samarbeidspartnere, 2015. NiN – typeinndeling og beskrivelsessystem for natursystemnivået. – Natur i Norge, Artikkel 3 (versjon 2.0.3): 1–509 (Artsdatabanken, Trondheim; <http://www.artsdatabanken.no>.)
- Kaland, P.E. & Vandvik, V. 1998. Kystlynghei. S. 50-60 i: Framstad, E. & Lid, I.B. (red.) Jordbrukets kulturlandskap, Universitetsforlaget, Oslo.
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.
- Nilsen, L.S. (red.) 2009. Naturen. Populærvitenskapelig tidsskrift. 2009-2: 66-128. Spesialnummer om kystlynghei i Norge.
- Norderhaug, A. & Johansen L. 2011. Kulturmark og boreal hei – I: Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

5 Detaljert beskrivelse av naturtypene på lokaliteten

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)					
Navn på lokaliteten: Høgsfjellet		Kommune: Osen		Områdenr.:	
ID i naturbase:		Registrert i felt av: Pål Thorvaldsen og Liv Guri Velle		Dato: 8.8.2020	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): Ingen tidligere registreringer				Skjøtselsavtale: Inngått år: 2020 Utløper år: 2025	
Hovednaturtype (% andel fordeling): T34 – kystlynghei (75 %) Tilleggsnaturtyper/mosaikk (% andel fordeling): T1/T6 Bart berg/ Strandberg (20 %) V9 seminaturlig myr (5%)			Grunntyper etter NiN, M1:5000 (% andel fordeling): T34-2 Kalkfattig kystlynghei		
Lokalitetskvalitet (fra kvalitetsmatrise): Lav Lokalitetens verdi (etter DN-13 Håndbok): Viktig (B)			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): Nei		
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11): Torvbrytning P1Ot Skogplanting P1Sp Kraftlinje P1obk					
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):	
< 20 m	x	God		Slått	
20-50 m		Svak	x	Beite	x

50-100		Ingen		Pløying		
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		
				Torvtekt		
				Brenning		
				Park/hagestell		

OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplanen)

Innledning:

Lokaliteten er besøkt av Pål Thorvaldsen og Liv Guri Velle i forbindelse med naturtypekartlegging og utarbeidelse av skjøtelsesplan sommeren 2020. Lokaliteten er nyregistrert.

Beliggenhet og naturgrunnlag:

Bioklimatisk ligger Bjørsvika i sørboreal vegetasjonssone og i klart oseanisk seksjon (O2). Berggrunnen består av migmatittgneis med granittisk til granodiorittisk sammensetting.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper:

T34 - C2 Fattig kystlynghei i veksling med bart berg. Tørrhei dominerer inn mot berg og fukthei i forsenkinger og fuktig. Dominerende arter i lyngheia foruten røsslyng er tyttebær, blokkebær og krekling. På grunn av sterk vindslitasje og fattig berggrunn domineres de mest vindutsatte høgdedragene av heigråmose over store areal. Typisk kystlynghei finnes først og fremst i forsenkinger. I arealene med mer typisk kystlynghei er røsslyngen vindslitt og delvis skadd av tråkk og/eller tørke, og røsslyng forekommer sjelden høgvokst og i stor dominans. Krekling er stedvis den viktigste lyngarten sammen med tyttebær. Lengre ned mot sjøen mot nord og mot øst øker innholdet av røsslyng og det kommer også inn en del einer som synliggjør behov for skjøtsel og lyngsviing. Det ble ikke registrert baklihei. Deler av de mest grunnlendte arealene er utsatt for erosjon etter tråkk fra sau. Lokaliteten har først og fremst verdi som kystlynghei fordi den er en av få som fortsatt blir beitet i dette området gjennom hele året, samtidig som skjøtsel er gjenopptatt.

Artsmangfold:

Naturmangfold fastsettes til moderat på grunn av lokalitetens størrelse. Det er ikke registrert rødlistete karplanter eller forekomst av flere av kystlyngheias utviklingsfaser som tilsier oppjustering til stor verdi. Det ble registrert seks individ av bergirisk (NT) ved befarig i august og noen av disse var ungfugler og arten har trolig hekking i området. Det er ellers en del mindre kløfter, grotter og grov ur i området som ikke ble undersøkt og som kan inneholde biologiske verdier. Et lite område med gammel bjørk i ura har rik epifyttvegetasjon, men den lot seg ikke undersøke nærmere på grunn av knapt med tid.

Bruk, tilstand og påvirkning:

Lokaliteten beites i dag gjennom hele året av en flokk med gammelnorsk sau. I henhold til Miljødirektoratets kartleggingsinstruks for 2020 ble tilstanden justert ned til dårlig på grunn av stor forekomst av buskfuru over de indre og høyere delene av lokaliteten. Selv om saueflokken ikke er stor ble det stedvis registrert tegn til tråkkskader og begynnende erosjon. Dette gjelder først og fremst i deler av mosedekket i hellingen ned mot nord. Trolig har perioder med styrtregn bidratt negativt til

erosjonen. Grunneier har tatt fatt på arbeidet med å fjerne fremmede bartrær og har da prioritert sitkagran. Etter at dette arbeidet er ferdig, vil lokalitetens tilstand og kvalitet forbedres.

Fremmede arter:

Det er registrert sitkagran, berg- og buskfuru i kystlyngheia i Bjørsvika. Større sitkagran har i stor grad blitt tatt ut, og ytterligere fjerning av fremmedarter er planlagt fremover. Spring av sitkagran blir fjernet regelmessing.

Kulturminner:

Det er ingen registrerte kulturminner i området. Det finnes uregistrerte murer etter torvbuer.

Skjøtsel og hensyn:

Skjøtsel med helårsbeiting, lyngsviing og rydding av busker og kratt anbefales for å ivareta kystlyngheia.

Del av helhetlig landskap:

Bjørsvika er en del av et helhetlig kystlandskap i Osen kommune, og lokaliteten er et godt eksempel på regionalt representativ kystlynghei.

Verdibegrunnelse:

Kystlyngheia i Bjørsvika kommer ut med lav kvalitet fra kvalitetsmatrisen i kartleggingsinstruks fra MD 2020. Dersom tilstanden bedres etter hvert som fremmearter blir fjernet fra lokaliteten er det forventet at lokaliteten oppnår moderat kvalitet.

Etter kriteriene fra DN-13 Håndbok fastsettes verdi til Viktig (B) på grunn av størrelse og fordi grunneier har iverksatt betydelige tiltak for å få kontroll med spredningen av fremmede arter i lokaliteten.

Merknad:

Bruken ble gjenopptatt i 2011, og etter dette har det blitt jobbet systematisk for å ta ut fremmedarter. Første prioritet har vært sitkagran, og denne arten er nå i stor grad under kontroll. Neste trinn er å ta bort busk- og bergfuru. Det er veldig positivt for lokaliteten at det har blitt satt i gang restaureringstiltak av utmarksbeite, som inkluderer helårsbeiting med gammelnorsk sau, fjerning av fremmedarter, fjerning av busker og kratt, beitepussing av gammel innmark og slåttemark, vedlikehold av gjerder og gamle grøfter. Det er også stor vilje for å komme i gang med lyngsviing. Dette er en lokalitet hvor man kan vente at man vil få en oppjustering av verdi ved neste revidering av skjøtselsplanen.

6 Kilder

- Artsdatabanken (2018). Fremmedartslista 2018. Hentet (7.11.2020) <https://www.artsdatabanken.no/fremmedartslista2018>
- Hovstad, K. A., Johansen L., Arnesen, A., Svalheim, E. og Velle, L. G. (2018). Kystlynghei, Semi-naturlig. Norsk rødliste for naturtyper 2018. Artsdatabanken, Trondheim. Hentet (10.11.2020) fra: <https://artsdatabanken.no/RLN2018/74>
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge, Vegetasjon. Statens Kartverk, Hønefoss.

7 Bilder

Foto 1: Område med leplanting av sitkagran før igangsetting av hogst vinteren 2011. Målet med fjerningen av sitkagran har vært å få bort frøkilder, og å hindre ytterligere spredning av sitkagran inn i kystlyngheia.

Foto: Odin Dybsland, 2011.

Foto 2: Områder hvor det har vært ryddet sitkagran, og hvor løvskog og furu får stå igjen. Det er gjort en grundig opprydding av greiner, og god lystilgang gjør det enklere for gras å etablere seg.

Foto: Odin Dybsland, 2014.

Foto 3: Fjerning av sitkagran. Alle greiner blir fjernet og bakken ryddet for gjenvekst av vegetasjon. Greiner brennes på noen få utvalgte bålplasser for å gjøre minst mulig skade.

Foto: Odin Dybsland, 2014.

Foto 4: En del løvskog får lov til å stå igjen på beitet. Disse lager godt le for dyra, og bidrar til biodiversitet i området.

Foto: Liv Guri Velle, 2020.

Foto 5: Oversiktsbilde som viser spredning av busk og bergfuru sammen med vanlig furu i beiteområdet. Vegetasjonen domineres av kalkfattig kystlynghei (T34-2). Heigråmose, som danner lyse tuer på fotoet, er en av de vanligste mosene i vegetasjonsdekket.

Foto: Liv Guri Velle, 2020.

Foto 6: Røsslyngen har omfattende tørkeskader etter vintertørken i 2014, og har flere steder dødd. Her ser vi nye røsslyngspirer etablere seg ved død lyng. En del tørkeskadet lyng har blitt fjerne mekanisk ved hjelp av kantklipper eller ljà. I disse områdene er gjenveksten av røsslyngspirer sparsommelig.

Foto: Liv Guri Velle, 2020.

Foto 7: Tegn til erosjon i nordhelling der røsslyng har gått ut, trolig på grunn av tørkeskade, men er nå i ferd med å komme tilbake.

Foto: Pål Thorvaldsen, 2020.

Foto 8: Innmarksareal hvor det foregår slått. Det produseres høy som nyttes som vinterfôr. Dyrene får tilgang til deler av arealet ved lamming. Da er det enkelt å holde følge med dyrene, og dette er også et tiltak for å ha kontroll med rovdyrplagen.

Foto: Liv Guri Velle, 2020.

Foto 9: Oppmuring av veg ved driftsbygning. Også her ryddes det skog og kratt for å hindre rotsprenging av murer. Området er velholdt, og beitedyra utfører en god kulturlandskapspleie i dette området.

Foto: Liv Guri Velle, 2020.

Foto 10: Ved fjøset er det laget en fjølås hvor beitedyrene kangå inn og ut etter eget ønske. Dyrene får høy gjennom vinteren. I dette området er det også tilgang til vann på vinterstid, i tillegg til at det finnes flere naturlige vannkilder (vann og torvtak) i terrenget.

Foto: Liv Guri Velle, 2020.

Foto 11: Denne lokaliteten i Ytre Grønvika bør prioriteres for lyngsviing for å fremme beitegrunnlaget, men først må sitkagran og furu i bakkant fjernes for å sikre at disse ikke sprer seg til sviflata.

Foto: Pål Thorvaldsen, 2020.

Foto 12: Stedvis stort innsalg av buskfuru, bergfuru og vanlig furu. Etter hogst kan hogstavfallet samles i en dunge i et område med bart berg og med brennes. Områder med djup torv bør unngås.

Foto: Pål Thorvaldsen, 2020.

Foto 13: Fra den karrigste delen av lokaliteten der kystlynghei bare forekommer i forseninger i berggrunnen.

Foto: Pål Thorvaldsen, 2020.

8 Artsliste

Vedlegges skjøtselsplan der lokaliteten har blitt registrert på nytt under skjøtselsplanprosessen. Artsliste må også legges inn i Artsobs, og dette gjelder både rød- og svartelistede arter.

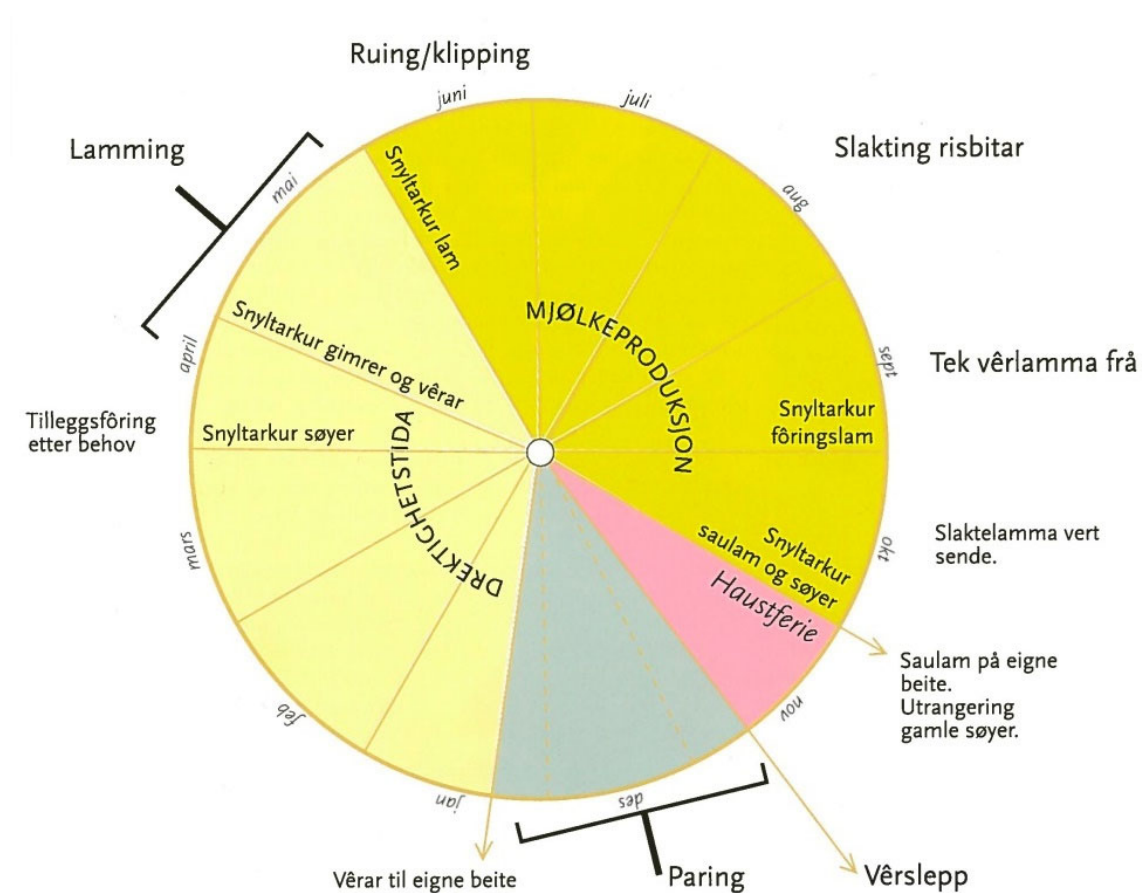
Bjørneskjegg
Blåbær
Blåklokke
Blåknapp
Blåtopp
Duskull
Dvergbjørk
Dvergjamne
Einer
Engkvein
Engkransmose
Etasjemose
Finnskjegg
Furumose
Geitsvingel
Gulaks
Harerug
Heigråmose
Hundkvein
Kattefot
Kornstarr
Krekling
Kvitkløver
Kystkransmose
Mjødurt
Pors
Rome
Rypebær
Rødkløver
Skrubber
Storkransmose
Sveve sp.
Tiriltunge
Torvull
Vanlig bjørk
Ørevier
Øyentrøst

Vedlegg

Vedlegg 1: Eksempel på villsaudrift gjennom året fra Grøneng (Sogn og Fjordane)

Kilde: Villsauboka Buer, H. 2011. Villsauboka. Selja Forlag, Florø.

Kommentar: Denne modellen har en noe høy bruk av parasittbehandling. Merk at parasittbehandling og behandling mot utøy (flått og sauekrabbe) må vurderes lokalt.

Vedlegg 2: Retningslinjer for lyngsviing utarbeidet av SNO

SNO-retningslinjer for lyngbrenning

Til: Ansatte i SNO og tjenesteytere

Fra: SNO-sentralt

Dato: Gjeldende fra 2011

Mange verneområder langs kysten innehar store areal med kystlynghei. Dette er en menneskeskapt naturtype som er avhengig av bruk for å bestå. Hvis bruken opphører, vil områdene gro til med busker og trær. Fremmede arter som bergfuru og/eller sitkagran har også blitt plantet mange steder, og er i dag i full spredning. Lyngbrenning er en rask og kostnadseffektiv måte å skjøtte kystlyngheia på. Målet er å få fram en mosaikk av vegetasjonsflater med røsslynghei i ulik alder. Da vil heia få størst variasjon og vil også få best fôrverdi. Lyngbrenning i kombinasjon med beiting er den beste måten å skjøtte lynghei på. Hvis det i lyngheia er stort oppslag av busker og trær bør dette ryddes før man brenner. Men man kan med fordel la noe stå igjen da treklynger kan brukes som skjul for dyra og beite. Antall år mellom lyngbrenninger kan variere (fra åtte år til over 20 år). Sjekk røsslyngtilstanden; gammel og grov lyng bør brennes, men vær klar over at regenereringa etter brann kan ta noen år og det er viktig å følge med på dette slik at ikke all røsslyng brennes før ny kommer tilbake. Det beste er å brenne FØR mosemattene får mulighet til å bli heldekkende. Husk fotodokumentasjon før, under og etter arbeidet.

Før brenning

- Skjøtselshjemmel gjennom verneforskrift eller NML § 47, og bestilling fra forvaltningsmyndigheten skal foreligge
- Det er kommunen som er myndighet vedrørende åpen brenning. Åpen brenning er bare tillatt dersom kommunen har åpnet opp for dette gjennom "Forskrift om åpen brenning og brenning av avfall i småovner". Sjekk om kommunen har åpnet opp for dette. I motsatt fall må det søkes dispensasjon fra forbudet
- Stedlig politi skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Brannvesenet skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Naboer og grunneier skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Ha en plan for hvordan brannen kan slukkes
- Planlegg godt hvor det skal brennes – en mosaikkstruktur mellom brente og ubrente flater er å foretrekke. Finnes det naturlige avslutningslinjer (som stier, myrkanter eller tjern) eller må det brennes branngater? Ei branngate bør ha en bredde på 5-6 m
- Brenn alltid mens jorda er fuktig eller det er tele i jorda (sein høst til tidlig vår fram til seinest 15. april)
- Ta hensyn til fugl. Brenningen bør skje før hekketiden. I de sørligste delene av kysten er ærfugl og grågås vanligvis i gang med hekking i mars måned, og brenning i slike områder bør derfor være avsluttet innen 15. mars

- Ta hensyn til fornminner og kulturminner

Under brenning

- Brenn bare under gunstige værforhold; laber bris er passe vindstyrke
- Vanligvis brenner man med vinden
- Ha godt med mannskap og slukkeutstyr (brannvifter, spader med lange skaft, snøskufler etc.)
- Brannen kan startes med en propanblåselampe. Det er en fordel å tenne på flere steder slik at det danner seg en brannfront
- Ved slukking; vær bak flammene og slukk brannen fra kilden. Slukk brannen på bakketoppen. Da mister flammene noe av kraften og er lettere å slukke
- Bruk arbeidsklær av bomull eller ull, kraftige støvler, lue og arbeidshansker

Etter brenning

- Gå aldri fra et område hvor det fortsatt kommer røyk. Forsikre deg om at brannen er godt slukket
- Ha beredskap ved behov for etterslukking
- Få inn på kart hvilke områder som er brent og når de er brent
- Stedlig politi skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Brannvesenet skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Naboer og grunneier skal alltid varsles og etter at brenningen er avsluttet

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.